

CZEŚĆ I

**MATERIALNE PRAWO WYKROCZEŃ
– CZEŚĆ OGÓLNA**

ROZDZIAŁ I

PRAWO WYKROCZEŃ – POJĘCIE I ŹRÓDŁA

Literatura: *T. Bojarski*, Ewolucja polskiego systemu prawa wykroczeń, [w:] *T. Bojarski, M. Mozgawa, J. Szumski* (red.), *Rozwój polskiego prawa wykroczeń*, Lublin 1996; *M. Bojarski*, Problemy pogranicza prawa wykroczeń i prawa karnego, [w:] *T. Bojarski* (red.), *Problemy współczesnego prawa wykroczeń*, Wrocław 1989; *W. Marcinkowski*, Kilka zagadnień z obszarów wspólnych przestępstw i wykroczeń, *Prokurator* 2001, Nr 2–3; *O. Sitarz*, Kilka refleksji na temat likwidacji tzw. czynów przepołowionych, *Prok. i Pr.* 2006, Nr 11; *B. Szyprowski*, Czyny przepołowione – problemy praktyczne, *Prokurator* 2006, Nr 1.

§ 1. Pojęcie prawa wykroczeń

Pojęcie **prawa wykroczeń** (prawa o wykroczeniach) występuje w dwóch zakresach znaczeniowych:

- rozumiane wąsko, dosłownie – oznacza **prawo wykroczeń *sensu stricto***, tj. materialne prawo wykroczeń;
- rozumiane szeroko – oznacza **prawo wykroczeń *sensu largo***, tj. obejmuje materialne prawo wykroczeń, procesowe (formalne) prawo wykroczeń i wykonawcze (egzekucyjne) prawo wykroczeń.

Materialne prawo wykroczeń stanowi zespół norm prawnych określających czyny zabronione jako wykroczenia; kary, środki karne, środki oddziaływania wychowawczego stosowane wobec sprawców wykroczeń oraz zasady odpowiedzialności za wykroczenia.

Procesowe prawo wykroczeń to zespół norm prawnych regulujących postępowanie organów państwa (sądy, Policja, inne upoważnione organy – m.in. inspektorzy pracy, strażnicy leśni, Straż Ochrony Kolei, Inspekcja Ochrony Środowiska itp.) w sprawach o wykroczenia; zasady i przesłanki dopuszczalności tego postępowania, obowiązki i uprawnienia stron oraz innych uczestników, tryb wydawania rozstrzygnięć i środki kontroli tych rozstrzygnięć. Postępowanie w sprawach o wykroczenia służy realizacji norm materialnego prawa wykroczeń.

Wykonawcze prawo wykroczeń stanowi zespół norm określających tryb wykonywania kar i innych środków wymierzonych za wykroczenie oraz uprawnienia i obowiązki osób, którym je wymierzono. Egzekucja kar/środków karnych wymierzonych sprawcy za popełnione wykroczenie stanowi etap realizacji (ponoszenia przez sprawcę) odpowiedzialności za wykroczenie. W tym sensie stanowi niejako zwieńczenie postępowania w sprawie o wykroczenie.

Prawo wykroczeń to gałąź szeroko rozumianego prawa karnego. Wspólnie z prawem karnym *sensu stricto* (prawem przestępstw) bywa określana jako szeroko rozumiane prawo karne powszechne.

Prawo wykroczeń wykazuje wiele podobieństw do prawa karnego:

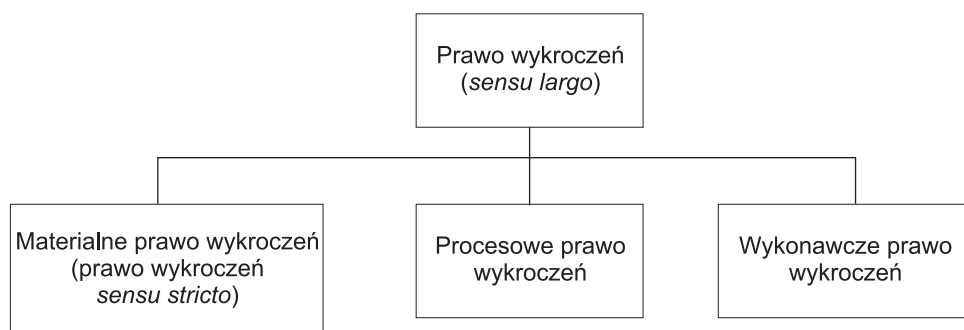
- 1) obowiązują w nim te same fundamentalne zasady odpowiedzialności co w prawie karnym (w tym zwłaszcza zasada *nullum crimen sine lege* oraz zasada winy);
- 2) operuje zbliżonym rodzajowo systemem kar i środków karnych;
- 3) istota odpowiedzialności za wykroczenie i odpowiedzialności karnej jest taka sama – sprawca ponosi karę za popełnienie czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary; odpowiedzialność za wykroczenie jest uznawana za odpowiedzialność karną *sensu largo* (ma do niej zastosowanie art. 42 Konstytucji RP; jest uznawana za odpowiedzialność karną w rozumieniu konstytucyjnym);
- 4) pełni funkcje częściowo zbieżne z funkcjami prawa karnego – ochronną, prewencyjno-wychowawczą, gwarancyjną.

Różnice pomiędzy prawem wykroczeń i prawem karnym wynikają przede wszystkim ze specyfiki czynów, które są uznawane za wykroczenia i przestępstwa. Wykroczenia są czynami karalnymi o mniejszej społecznej szkodliwości niż przestępstwa, zagrożonymi łagodniejszymi karami. Oprócz tej swego rodzaju różnicy ilościowej, różnicy potencjału karygodności, pomiędzy wykroczeniami i przestępstwami występuje różnica jakościowa, wynikająca z natury czynów zabronionych jako wykroczenia. Znakomita większość wykroczeń polega na naruszeniu zakazów czy też nakazów formułowanych w prawie administracyjnym. Takie wykroczenia mają naturę czynów „porządkowych”, którym bliżej do deliktów prawa administracyjnego niż przestępstw, i nie sposób wyobrazić sobie, żeby mogły być uznane za przestępstwa. Jest jednak pewna grupa wykroczeń o zabarwieniu kryminalnym, które wykazują istotne podobieństwo do przestępstw. Najdalej idące podobieństwa zachodzą pomiędzy wykroczeniami i przestępstwami przeciwko mieniu. W tym obszarze czynów o zabarwieniu kryminalnym prawo wykroczeń wykazuje wręcz bezpośrednie związki z prawem karnym *sensu stricto* – czyny zabronione jako wykroczenia są lokowane w systemie prawa niejako na styku z prawem przestępstw. Część z nich to tzw. **czyny zabronione przepołowione (bitypy)**, częściowo wykroczenia, a częściowo przestępstwa, o zasadniczo identycznej siatce znamion, w tym minimum jednym zawierającym kryterium przepołowienia. Dla przykładu, kradzież cudzej rzeczy ruchomej wartości do 250 zł jest wykroczeniem z art. 119 KW, a kradzież takiej rzeczy wartości powyżej 250 zł – przestępstwem z art. 278 § 1 KK. Przepoło-

wienie nie zachodzi, gdy przedmiotem wykonawczym kradzieży jest broń, amunicja, materiały czy przyrządy wybuchowe – taka kradzież, niezależnie od wartości rzeczy – jest zawsze przestępstwem (art. 130 § 1 KW). Na przykładzie czynów zabronionych przepołowionych widać wyraźnie, jak łatwo może dojść do wewnątrzsystemowej „migracji czynów” pomiędzy prawem wykroczeń a prawem karnym. Przesunięcie granicy przepołowienia pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem będzie bowiem zawsze prowadziło do kontrawencjonalizacji połączonej z dekryminalizacją (uznania pewnej grupy zachowań za wykroczenia, kosztem zawężenia zakazu karnego; w przypadku podniesienia granicy) albo do kryminalizacji połączonej z dekontrawencjonalizacją (uznania pewnej grupy zachowań za przestępstwa, kosztem zawężenia zakazu w prawie wykroczeń; w przypadku obniżenia granicy).

De facto prawo wykroczeń stanowi swoiste uzupełnienie i przedłużenie prawa karnego. Zapewniając reakcję na drobniejsze czyny karalne, ma za zadanie m.in. zapobiegać popełnianiu przestępstw.

Schemat 1. Pojęcie prawa wykroczeń

§ 2. Źródła prawa wykroczeń

Do źródeł szeroko rozumianego prawa wykroczeń należy zaliczyć wszelkie akty powszechnie obowiązującego prawa (wymienione w art. 87 Konstytucji RP). Przy tym, zgodnie z art. 1 § 1 KW, definicje czynów zabronionych jako wykroczenia oraz kary za popełnienie tych czynów mogą być stanowione wyłącznie w ustawie (zasada *nullum crimen sine lege*). Niemniej nie tylko ustawy należy zaliczyć do źródeł prawa wykroczeń.

Nadrzędne znaczenie w obrębie systemu prawa wykroczeń należy przypisać Konstytucji RP, w tym zwłaszcza tym jej przepisom, które określają podstawowe wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela RP (rozdział II Konstytucji RP). Narzucając standardy w tej materii, Konstytucja RP wyznacza polskiemu prawu, w tym prawu wykroczeń (podobnie jak prawu karnemu), nieprzekraczalne ramy.

Do specyficznych źródeł prawa wykroczeń należy też zaliczyć ratyfikowane przez Polskę umowy międzynarodowe, w zakresie, w jakim wyznaczają podstawowe standardy praw i wolności człowieka (zwłaszcza Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych) oraz nakładają na ustawodawcę zobowiązania do kształtowania w określony sposób materii regulowanej przez prawo wykroczeń (zwłaszcza liczne uregulowania z zakresu szeroko rozumianej sfery ochrony środowiska).

Przepisy ogólne i znaczna część przepisów szczególnych (definiujących czyny zabronione jako wykroczenia oraz określających kary za popełnienie poszczególnych wykroczeń) **materialnego prawa wykroczeń** zostały skodyfikowane. Ustawa – Kodeks wykroczeń z 20.5.1971 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 275 ze zm.), obowiązująca od 1.1.1972 r. i od tego czasu wielokrotnie nowelizowana, stanowi zasadnicze źródło prawa wykroczeń.

Kodeks wykroczeń składa się z części ogólnej oraz z części szczególnej. **Część ogólna KW** (złożona z 7 rozdziałów) zawiera przede wszystkim przepisy określające zasady odpowiedzialności za wykroczenia, dotyczące kar, środków karnych i środków oddziaływania wychowawczego, przewidzianych za popełnienie wykroczeń oraz regulujące zasady ich wymierzania. Kodeks wykroczeń jest w pełni **autonomicznym** (samodzielnym) aktem prawnym, tj. nie zawiera żadnych odwołań do części ogólnej KK.

Część szczególna KW (12 rozdziałów) składa się z przepisów definiujących poszczególne czyny zabronione jako wykroczenia (dyspozycja) oraz określających kary grożące za ich popełnienie (sankcja). W obrębie części szczególnej KW zdefiniowano jedynie podstawowe typy wykroczeń.

Poza Kodeksem wykroczeń przepisy prawa wykroczeń, przede wszystkim te stanowiące niejako rozszerzenie części szczególnej KW, definiujące czyny zabronione jako wykroczenia, są rozproszone w około 130 ustawach dodatkowych. Składają się one na tzw. **pozakodeksowe prawo wykroczeń**. Warto wskazać, że pozakodeksowe prawo wykroczeń definiuje obecnie wyraźnie więcej typów wykroczeń niż część szczególna KW (szerzej na ten temat – *W. Jankowski*, część II niniejszego skryptu). Tendencję do rozbudowywania pozakodeksowego prawa wykroczeń należy ocenić krytycznie, gdyż w systemie prawa wykroczeń, zbudowanym wokół KW, to skodyfikowane definicje wykroczeń powinny stanowić regułę. Są one bowiem zdecydowanie łatwiej dostępne dla adresata norm prawa wykroczeń.

Zgodnie z art. 48 KW: „Przepisy części ogólnej Kodeksu wykroczeń stosuje się do wykroczeń przewidzianych w innych ustawach, jeżeli ustawy te nie zawierają przepisów odmiennych”. W konsekwencji, w braku wyraźnego wyłączenia, część ogólna KW ma zastosowanie także do wykroczeń pozakodeksowych.

Do źródeł prawa wykroczeń należy też zaliczyć te przepisy innych ustaw, a także innych aktów powszechnie obowiązującego prawa (rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego – art. 87 Konstytucji RP), które pozwalają uzupełnić blankietowe dyspozycje niektórych przepisów szczególnych prawa wykroczeń i – w efekcie

– odkodować definicję określonych czynów zabronionych jako wykroczenia (zob. np. art. 54 KW – blankiet zupełny, odsyłający do wydanych z upoważnienia ustawy przepisów porządkowych o zachowaniu się w miejscach publicznych, albo art. 105 KW – blankiet częściowy, odsyłający do przepisów prawa rodzinnego, gdyż zdefiniowany w nim czyn zabroniony polega na naruszeniu obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej).

Źródeł polskiego prawa wykroczeń **nie stanowią** zwyczaj, orzecznictwo sądów ani dorobek przedstawicieli nauki prawa wykroczeń czy prawa karnego.

Podstawowym źródłem **procesowego prawa wykroczeń** jest Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z 24.8.2001 r. (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848 ze zm.), obowiązujący od 17.10.2001 r. Data wejścia w życie tej kodyfikacji została zakreślona przez art. 237 ust. 1 Konstytucji RP, który przyznał ustawodawcy termin 4 lat od daty wejścia w życie Konstytucji RP na zlikwidowanie kolegiów do spraw wykroczeń i przekazanie postępowań o wykroczenia do wyłącznej kompetencji sądów. Zasadniczo KPW ma naturę autonomicznej regulacji prawnej (art. 1 § 1 KPW), ale w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, zgodnie z art. 1 § 2 KPW, stosuje się też liczne, enumeratywnie wskazane w KPW przepisy ustawy z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.).

Postępowanie wykonawcze w sprawach o wykroczenia jest unormowane przez ustawę z 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.), która obowiązuje od 1.9.1998 r. Jest to kodyfikacja regulująca postępowanie egzekucyjne na potrzeby całego szeroko rozumianego prawa karnego powszechnego, tj. prawa przestępstw i wykroczeń powszechnych.

Tabela 1. Podstawowe źródła prawa wykroczeń

Materialne prawo wykroczeń	Procesowe prawo wykroczeń	Wykonawcze prawo wykroczeń
– kodeksowe – Kodeks wykroczeń – pozakodeksowe – przepisy zawarte w ustawach dodatkowych	Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia	Kodeks karny wykonawczy

ROZDZIAŁ II

POJĘCIE WYKROCZENIA

Literatura: *M. Bojarski*, W sprawie społecznego niebezpieczeństwa wykroczeń, ZW 1986, Nr 3; *M. Bojarski*, Zasady odpowiedzialności za wykroczenia, [w:] Wybrane zagadnienia materialnego i procesowego prawa wykroczeń, ZW 1986, Nr 4–5 (wkładka); *M. Bojarski, W. Radecki*, Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw, Wrocław 1989; *T. Grzegorzczak*, Podstawowe założenia materialnego i procesowego prawa wykroczeń, [w:] *T. Grzegorzczak* (red.), Kodeks wykroczeń. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Przepisy wprowadzające, Warszawa 2010; *A. Marek*, Materialna definicja wykroczenia, ZNUMK 1971, Nr 10; *H. Popławski*, Problem granic przestępstwa i wykroczenia, NP 1973, Nr 9; *W. Radecki*, Normatywne ujęcie wykroczenia, Prok. i Pr. 2003, Nr 2.

§ 3. Podstawowe zasady odpowiedzialności za wykroczenie

Podstawowe warunki konieczne **odpowiedzialności za wykroczenie** określają przepisy art. 1 KW, zgodnie z którymi:

- 1) odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia **czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia** pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany (art. 1 § 1 KW) – odpowiedzialność za czyn formalnie zabroniony przez ustawę i karygodny (społecznie szkodliwy);
- 2) nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego, **jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu** (art. 1 § 2 KW) – odpowiedzialność za czyn zawiniony.

W świetle przepisów art. 1 KW za **podstawowe zasady odpowiedzialności za wykroczenia** należy uznać:

- 1) **zasadę ustawowej określoności czynu zabronionego** jako wykroczenie. Zasada określoności znamion czynu zabronionego w ustawie (*nullum crimen sine lege scripta*) ma charakter bezwzględny i zapewnia obywatelom gwarancję, że mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za wykroczenie jedynie na podstawie przepisów rangi ustawowej.

Blankietowość niektórych dyspozycji w części szczególnej KW oraz w pozako-deksowym prawie wykroczeń oznacza, że same w sobie nie pozwalają one na ustalenie zupełnej normy zakazu czy też nakazu. Dla ustalenia normy zakazu czy nakazu (wypełnienia właściwą treścią, sprecyzowania zakresu części znamion ustawowych czynu zabronionego) konieczne jest więc zastosowanie przepisu blankietowego w powiązaniu z uzupełniającymi go odpowiednimi przepisami innych dziedzin prawa (przede wszystkim prawa administracyjnego). Takie rozwiązanie nie jest zasadniczo sprzeczne ze standardem *nullum crimen sine lege scripta*, pod warunkiem wypełniania blankietów przepisami aktów prawa powszechnie obowiązującego, tj. innych ustaw, rozporządzeń, a także – co szczególnie istotne w odniesieniu do art. 54 KW, będącego jedynym na skalę systemu szeroko rozumianego prawa karnego przykładem **przepisu blankietowego zupełnego** – aktów prawa miejscowego (uchwał organów samorządu terytorialnego), będących źródłem prawa powszechnie obowiązującego na obszarze działania organów, które je ustanowiły (art. 87 ust. 2 Konstytucji RP; por. wyr. TK z 8.7.2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, Nr 6, poz. 62; wyr. SN z 20.10.2009 r., III KK 249/09, Prok. i Pr. 2010, Nr 3, poz. 6);

2) **zasadę bezprawności czynu.**

Zrealizowanie przez sprawcę znamion ustawowych czynu zabronionego oznacza, że formalnie dopuścił się on zachowania **bezprawnego** w świetle określonej normy szczególnej (nakazu albo zakazu) prawa wykroczeń. Sama sprzeczność zachowania sprawcy z normą sankcjonowaną jest warunkiem koniecznym uznania bezprawności czynu. W celu rozstrzygnięcia, czy takie zachowanie sprawcy powinno prowadzić do odpowiedzialności za wykroczenie, należy jeszcze ustalić, czy nie obejmuje go żadna okoliczność kontratypowa, tj. wyłączająca bezprawność czynu. Do kontratypów KW zalicza działanie w obronie koniecznej (art. 15 KW) albo w stanie wyższej konieczności (art. 16 KW);

3) **zasadę winy.**

Zasada winy jest też określana jako zasada subiektywizmu. Zabezpiecza sprawcę przed odpowiedzialnością o charakterze czysto obiektywnym – warunkiem odpowiedzialności za wykroczenie jest zarzucalność czynu zabronionego. Możliwość uczynienia sprawcy zarzutu z popełnionego czynu zabronionego zachodzi jedynie wówczas, gdy sprawca: jest dojrzały do ponoszenia winy za swój czyn, tj. ukończył 17 lat, najpóźniej w chwili czynu (art. 8 KW); w czasie czynu miał zdolność do należytego rozpoznania znaczenia swego czynu lub kierowania własnym postępowaniem, tj. był poczytalny, przynajmniej w stopniu ograniczonym (art. 17 KW); miał możliwość rozpoznania karalności swego czynu (art. 7 § 1 KW). Treść zarzutu jest uzależniona od **postaci strony podmiotowej**;

4) **zasadę karygodności czynu.**

Zasada społecznej szkodliwości czynu, tj. karygodności czynu, oznacza odpowiedzialność sprawcy jedynie za czyn zabroniony społecznie szkodliwy,

o ujemnej społecznie treści (materialny element definicji wykroczenia). Inaczej niż w prawie karnym czy też w prawie karnym skarbowym **KW nie wprowadza wymogu, by czyn sprawcy wykazywał poziom społecznej szkodliwości wyższy niż znikomy**. Dla odpowiedzialności za wykroczenie wystarcza więc nawet subminimalny poziom społecznej szkodliwości czynu. Taka odpowiedzialność będzie natomiast wyłączona, ze względu na brak karygodności czynu, w przypadku braku społecznej szkodliwości czynu, tj. gdy czyn będzie w ocenie społecznej obojętny albo wręcz pożądaný (zupełnie wyjątkowo).

Stopień społecznej szkodliwości czynu jest określany w oparciu o kryteria enumeratywnie wyliczone w art. 47 § 6 KW, tj. rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Mierniki stopnia społecznej szkodliwości czynu obejmują kryteria przedmiotowe i podmiotowe dotyczące czynu, pominięto natomiast kryteria niezwiązane z czynem, w tym zwłaszcza okoliczności dotyczące jego sprawcy (np. jego właściwości i warunki osobiste czy też dotychczasowy sposób życia) czy też względy prewencyjne. Warto przy tym wyraźnie podkreślić, że na ocenę stopnia społecznej szkodliwości konkretnego czynu nie ma wpływu fakt, iż należy on do grupy wykroczeń popełnianych nagminnie (por. post. SN z 17.12.2003 r., V KK 222/03, OSNKW 2003, Nr 1, poz. 2730).

§ 4. Pojęcie czynu zabronionego

Kodeks wykroczeń definiuje w sposób pozytywny pojęcie **czynu zabronionego**. Obowiązująca obecnie definicja jest wzorowana na definicji pojęcia czynu zabronionego zawartej w art. 115 § 1 KK.

Zgodnie z art. 47 § 1 KW **czynem zabronionym** jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. W świetle tej definicji:

- określenie czynu zabronionego jako wykroczenie musi nastąpić w ustawie karnej, tj. w przepisach karnych rangi ustawowej;
- kryteria „ustawy karnej” spełniają – poza Kodeksem wykroczeń – także wszelkie inne ustawy definiujące czyny zabronione jako wykroczenia.

Zachowanie sprawcy wypełniające znamiona ustawowe wykroczenia określonego typu – czyn zabroniony przez ustawę jako określone wykroczenie – nie zawsze będzie wykroczeniem. Realizacja znamion ustawowych zachowania zabronionego przez ustawę jako wykroczenie jest bowiem warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym do odpowiedzialności za wykroczenie. Pozostałe warunki tej odpowiedzialności, w tym zwłaszcza warunek zarzucalności czynu (zawinięcia), określają przepisy art. 1 KW, z których wynika definicja pojęcia wykroczenia.

§ 5. Definicja wykroczenia

W Kodeksie wykroczeń nie zdefiniowano pojęcia wykroczenia. Definicja tego pojęcia jest jednak niezbędna w praktyce. Stanowi niejako „detektor”, probierz wykroczenia, tj. jej elementy muszą zostać zweryfikowane w konkretnym stanie faktycznym, aby sprawca mógł ponieść odpowiedzialność za wykroczenie.

W oparciu przede wszystkim o przepisy art. 1 KW **wykroczenie** można zdefiniować jako czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany; bezprawny; zawiniony i **społecznie szkodliwy**. Wykroczenia są litą, jednorodną kategorią czynów karalnych, w odróżnieniu od przestępstw, które dzielą się zależnie od ciężaru na zbrodnie i występki.

Definicja wykroczenia, podobnie jak definicja przestępstwa oraz przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego, ma **charakter materialny**. Decyduje o tym ustawowo przesądzona konieczność zbadania karygodności (społecznej szkodliwości) czynu sprawcy, który realizuje wszelkie formalne, zdeterminowane ustawowo, warunki odpowiedzialności za wykroczenie. Oznacza to ocenę zachowania sprawcy, formalnie stanowiącego materiał na wykroczenie, z punktu widzenia racji społecznych, które przesądziły o uznaniu go za czyn zabroniony jako wykroczenie, tj. materialną ocenę jego treści.

Kolejność elementów definicji wykroczenia ma istotne znaczenie praktyczne. W konkretnym stanie faktycznym są one weryfikowane właśnie w takiej kolejności, jak podaje je definicja:

- po pierwsze, sprawdzana jest realizacja przez sprawcę znamion ustawowych danego czynu zabronionego jako wykroczenie (elementy struktury wykroczenia);
- po drugie, organ procesowy ustala, czy formalnie bezprawne zachowanie sprawcy (zachowanie naruszające normę zakazu/nakazu definiującą określony czyn zabroniony jako wykroczenie) jest bezprawne merytorycznie, tj. czy nie zachodzi żadna okoliczność wyłączająca bezprawność czynu sprawcy;
- po trzecie, następuje ustalenie, czy sprawca danego czynu zabronionego jako wykroczenie jest winny jego popełnienia, tj. weryfikacja warunków zarzucalności tego czynu (wiek, okoliczności wyłączające winę);
- po czwarte, następuje weryfikacja karygodności czynu sprawcy, co w praktyce ma miejsce w zupełnie wyjątkowych przypadkach, kiedy zachodzą wątpliwości, czy zachowanie sprawcy można uznać za społecznie szkodliwe. Wyjątkowość takiego testu wynika przede wszystkim z faktu, że jednym z kryteriów kontrawencjonalizacji, tj. uznania przez ustawodawcę danego zachowania za czyn zabroniony jako wykroczenie, jest społeczna szkodliwość zachowań realizujących jego definicję, ich ujemna społecznie treść, karygodność.

Tabela 2. Wykroczenie a przestępstwo

WYKROCZENIE	PRZESTĘPSTWO (zbrodnia albo występki)
<ul style="list-style-type: none"> – czyn – bezprawny – zawiniony – społecznie szkodliwy 	<ul style="list-style-type: none"> – czyn – bezprawny – zawiniony – społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy
zabroniony pod groźbą kary: <ul style="list-style-type: none"> – aresztu na okres od 5 do 30 dni – ograniczenia wolności na 1 miesiąc – grzywny od 20 do 5000 zł – nagany 	zabroniony pod groźbą kary: <ul style="list-style-type: none"> – grzywny od 10 do 540 stawek dziennych – ograniczenia wolności od 1 do 12 miesięcy – pozbawienia wolności – 25 lat pozbawienia wolności – dożywotniego pozbawienia wolności

§ 6. Odpowiedzialność za wykroczenie a odpowiedzialność karna

Odpowiedzialność za wykroczenia **stanowi rodzaj odpowiedzialności karnej *sensu largo***, tzn. jest odpowiedzialnością karną na poziomie konstytucyjnym, w rozumieniu art. 42 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyr. TK z 8.7.2003 r., P 10/02, OTK-A 2003, Nr 6, poz. 62).

W świetle przepisów KW i KK należy uznać, że te kodeksy regulują odmienne rodzaje odpowiedzialności, stanowiące jednak odpowiedzialność karną *sensu largo*.

W konsekwencji, w szeroko rozumianym systemie prawa karnego:

- pojęcie odpowiedzialności karnej odnosi się jedynie do odpowiedzialności za przestępstwa;
- w odniesieniu do odpowiedzialności za wykroczenia należy operować pojęciem odpowiedzialności za wykroczenia.

W szeroko rozumianym systemie prawa karnego należy też wyraźnie odróżniać przestępstwa od przestępstw skarbowych, a wykroczenia od wykroczeń skarbowych. Na płaszczyźnie normatywnej takie rozróżnienie ułatwia fakt, że jedyną ustawą definiującą przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe jest ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 265 ze zm.), która obowiązuje od 17.10.1999 r. Kodeks karny skarbowy jest więc kodyfikacją zupełną, tj. w szeroko rozumianym systemie prawa karnego nie występuje pozakodeksowe prawo karne skarbowe.

Dla odróżnienia materii szeroko rozumianego prawa karnego powszechnego (prawa przestępstw i wykroczeń) od prawa karnego skarbowego w literaturze przedmiotu używa się określeń wykroczenia/przestępstwa powszechne albo wykroczenia/przestępstwa pospolite.